

"ואהבת לרעך כמוך - זה כלל גדול בתורה" הלקח הנשגב לכבד דרכו של כל אחד מישראל מהפגישה האלקית בין רבינו תם לאחיו הרשב"ם

כתובות (אות כא) שכל אחד מישראל צריך לשון, הנה הדברים בלשון קדשו:

"ועתה נבאר מעט מענין הלימוד. ידוע מה שאמרו חכמינו ז"ל בפסוק (דברים כט-יד) את אשר ישנו פה ואת אשר איננו פה אתנו היום, שכל הנשמות של ישראל כולם עמדו על הר סיני. ופירשו בזה את אשר איננו פה, הם הנשמות שלא באו לעולם, אפילו הכי הם אתנו היום. והוא מה שתיקנו חז"ל בתפלה שכל אדם יאמר ותן חלקינו בתורתך... על כן ראוי לכל אדם לחדש את חלקו, ולהוציאה מכח הנשרש בנשמתו אל הפועל.

ואמרו (שבת סג.) לגמור אינש והדר ליסבור, שבתחילה צריך אדם לגמור ולסדר משנתו משנת חכמים קדמונינו, ואחר כך יתבונן בחסדי ה' עליו, להמציא את חלקו אשר חננו ה', ולכן היא בטוחה באדם שאם יתייגע ימצאנה, כמו שאמרו (מגילה ו:יג) יגעתי ולא מצאתי אל תאמין... והטעם כיון שהיא חלקו שבשביל זה בא אל העולם לחדש חלקו בתורה אם כן בודאי ימצאנה".

על פי האמור מבאר הגר"א מווילנא זי"ע מה שגילו חכמינו ז"ל (נדה ל:), כי העובר במעי אמו: "מלמדין אותו כל התורה כולה... וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה". הכוונה בזה שמלמדים אותו חלק תורתו שהוא צריך לברר בעולם הזה, ואחר כך משכחים אותו כדי שיזכה לכך על ידי יגיעתו בתורה.

והנה מקור דברי הגר"א כפי שהביא בשמו אחיו רבי אברהם בספר "מעלות התורה" (ד"ה עוד איתא בילקוט):

"ואמרו בגמרא (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), כל הלומד תורה ואינו מקיימה, נח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם. ואמר אחי הגאון זלה"ה, שהוא על פי מה דאיתא במסכת נדה, כשהתינוק במעי אמו מלמדים אותו כל התורה כולה, ומיד כשיצא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו, ולכאורה צריך עיון מה תועלת יש במה

"מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמואי, אמר לו גירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת, דחפו באמת הבנין שבידו. בא לפני הלל, גיריה, אמר לו, דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה, ואידך פירושה הוא זיל גמור".

ופירש רש"י שהלל התכוון על מצות: "ואהבת לרעך כמוך", שפירושו: "דעלך סני לחברך לא תעביד", שמצוה זו היא יסוד כל התורה כולה על רגל אחת, ושאר התורה הוא הפירוש, לך ולמד. והרי זה עולה בקנה אחד עם דברי רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה", כי הוא באמת יסוד כל התורה כולה.

וזהו שמצינו במתן תורה על הר סיני, שלא ניתנה תורה לישראל עד שהיו כולם באחדות גדולה כאיש אחד בלב אחד, כמו שכתוב (שמות יט-ב): "ויחן שם ישראל נגד ההר". ופירש רש"י בשם המכילתא: "כאיש אחד בלב אחד". הרי מבואר כי האחדות בישראל בין אדם לחבירו היא יסוד כל התורה.

אלא שעדיין מוטלת עלינו חובת הביאור, מה היתה כוונתו של אותו נכרי שביקש משמואי והלל, שילמדו אותו כל התורה כולה כשהוא עומד "על רגל אחת", ומה השיב לו הלל הנשיא שיסוד כל התורה הוא: "ואהבת לרעך כמוך", והשאר הוא רק פירוש לך ולמד. זאת ועוד, מהו באמת הקשר בין מצות "ואהבת לרעך כמוך" לכל התורה, עד כדי כך שלא ניתנה תורה רק אחרי שהיו כאיש אחד בלב אחד.

כל אחד צריך לברר את חלקו בתורה

ונראה לבאר הענין בזה על פי מה שמבואר בכל הספרים הקדושים, שכל אחד מישראל יש לו חלק מיוחד בתורה הקדושה, ועל כך אנו מתפללים בכל תפלות השבת בתפלת הלחש: "קדשנו במצוותיך ותן חלקנו בתורתך". ומה נפלאים הם דברי ה"הפלאה" בהקדמתו על מסכת

בפרשתנו פרשת אחרי-קדושים דבר בעתו מה טוב, להתבונן על אחת מהמצוות החשובות הכתובה בפרשת קדושים שהיא על סדר היום של ימי הספירה, הלא היא מצוות עשה (ויקרא יט-יח): "ואהבת לרעך כמוך אני ה'". רש"י בפירושו מביא על כך בשם תורת הכהנים: "אמר רבי עקיבא, זה כלל גדול בתורה".

דברי התנא הקדוש רבי עקיבא שאמר: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", מקבלים תוקף משנה ומשמעות מיוחדת, בימים הללו של ספירת העומר, שבהם אנו מתאבלים על כ"ד אלף תלמידי התנא הגדול רבי עקיבא שמתו בימי הספירה על שלא נהגו כבוד זה בזה, כמו ששינו בגמרא (יבמות סב:):

"אמרו, שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס, וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם עד שבא רבי עקיבא אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם, רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע, והם הם העמידו תורה אותה שעה. תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת".

לפי זה נראה כי מה שדרש רבי עקיבא: "ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה", הוא מפאת האסון הגדול שעבר עליו כשאבד כ"ד אלף תלמידיו בגלל שלא נהגו כבוד זה לזה, לכן בימים אלו שאנו מתאבלים על כ"ד אלף תלמידי, עלינו להתבונן בחשיבות הגדולה של מצות "ואהבת לרעך כמוך", שתלמידי רבי עקיבא נענשו באופן קשה כל כך על שלא קיימו מצוה זו. זאת ועוד, מדוע מתו דוקא בימי הספירה בין חג הפסח לחג השבועות.

"ואהבת לרעך כמוך" היא כל התורה כולה

פתח דברינו יאיר לבאר כל זה על פי מה שנשים לב להתבונן, כי מאמר זה של רבי עקיבא מתאים להפליא עם דברי הלל הנשיא, כפי שחכמינו ז"ל מספרים על כך בגמרא (שבת לא:):

רבי עקיבא שאיבד כ"ד אלף תלמידים שלא נהגו כבוד זה בזה אמר: "ואהבת לרעך כמוך, זה כלל גדול בתורה"

כל אחד מישראל קיבל חלק מיוחד בתורה בהר סיני, כאשר יש אחדות בישראל מתקשרים כל חלקי התורה

הגר שביקש: "גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת", ביקש להשיג כל התורה

הלל ענה לו: "ואהבת לרעך כמוך", זה כל התורה כולה, כי על ידי אהבת ישראל זוכים לקשר כל חלקי התורה

שמלמדים אותו, ואחר כך משכחים אותו והוא כלל למד כלל.

ונראה על פי מה שכתב האלשיך, על מה שאנו אומרים ותן חלקינו בתורתך, לפי שכל הנשמות עמדו על הר סיני וקבלו כל אחד חלקו בתורה, וזה שכתוב בגמרא יגעתי ומצאתי תאמיין, מצאתי דייקא, כאדם המוצא אבדתו, לפי שהוא חלקו. ולפי זה אלו לא היו מלמדים אותו, כשהיה במעי אמו, איך היה יכול להגיע על ידי יגיעתו, ואם לא היה שוכח לא היה צריך ליגע, ואם כן בטל שכר ועונש.

ולכך מלמדים אותו חלק תורתו במעי אמו, וזה נקרא כל התורה, רצונו לומר מה שנוגע לחלק נשמתו, ובצאתו לאויר העולם הוא נשכח ממנו, ואחר כך על ידי יגיעתו יכול למצוא אבדתו, ואם כן כל הלומד ואינו מקיים מוטב לו שלא יצא לאויר העולם, כי בשביל הלימוד לבד לא היה צריך לצאת לאויר העולם, שגם במעי אמו למד כל חלקו, אבל המקיים משלים כוונת הבריאה, שלא היה יכול לקיים התורה בעודו במעי אמו, הגם שלמדה".

שלימות כל חלקי התורה כשכל ישראל הם באחדות

נמצא לפי זה כי שלימות התורה היא רק כאשר כל ישראל הם באחדות, שאז מתקשרים כל חלקי התורה והיו לאחדים, אבל אם ח"ו יש פירוד ביניהם, הרי הם גורמים גם להפריד בין כל חלקי התורה, ועל כך מזהיר הכתוב (במדבר טו-טז): "תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם", שלא יתפרדו חלקי התורה על ידי פירוד בין אדם לחבירו. ומטעם זה לא ניתנה תורה לישראל רק אחרי שהיו כאיש אחד בלב אחד, כי אז יש יחוד נפלא בין כל חלקי התורה.

מעתה יאירו עינינו להבין בקשת הגר משמאי והלל ומה שהשיבו לו, כי אותו גר ידע שכל אחד מישראל יש לו חלק מיוחד בתורה, לכן ביקש משמאי: "גיירני על מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת", דקדק להכפיל לשונו: "כל התורה כולה", לרמז שהוא רוצה להשיג לא רק את חלק תורתו, אלא גם את כל חלקי התורה של כל ישראל בשלימות. דחפו שמאי באמת הבנין שבידו, כי דבר זה הוא מן הנמנע שאדם אחד ישיג את כל חלקי התורה, שהרי כל אחד יש לו רק את חלק תורתו שקיבל מסיני.

אולם כשבת בבקשה זו אל הלל, נתן לו עצה נפלאה איך להשיג את כל התורה: "דעלך סני לחברך לא תעביד", היינו שיקיים מצות: "ואהבת לרעך כמוך", לאהוב את כל ישראל כאיש אחד

בלב אחד, ועל ידי זה יחשב כאילו השיג את כל חלקי תורתם, וזהו ביאור הביטוי: "כאיש אחד בלב אחד", לרמז שכאשר יש אחדות בישראל, הרי הם כאיש אחד בלב אחד שכל תענוג מתפשט בכל איברי הגוף.

יומתק להבין בזה מה שהוסיף הלל לומר לו: "ואידך פירושא הוא זיל גמור", כי אחרי שתקבל עליך: "ואהבת לרעך כמוך", כדי שיחשב כאילו השגת כל חלקי תורתם, מוטלת עליך החובה לגלות הפירוש שלך בתורה, שהוא חלק התורה שהקב"ה נתן לך, כדי שתוכל גם אתה לתרום את חלקך בתורה לכל ישראל. וזהו ביאור מצות: "ואהבת לרעך כמוך" - "מה דעלך סני לחברך לא תעביד", כשם ששנוי עליך כאשר רעך אינו רוצה לשתף אותך בחלק תורתו, כן צריך אתה לשתף את חלק תורתך עם כל ישראל, ועל ידי זה יחשב כאילו למדת את כל התורה כולה על רגל אחת.

מ"ט ימי הספירה הכנה למתן תורה שיש בה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שתלמיד רבי עקיבא נענשו, שמתו כולם דוקא בימי הספירה על שלא נהגו כבוד זה בזה, על פי מה ששינו בגמרא (עירובין יג:): "שלוש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו, יצאה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלקים חיים הן והלכה כבית הלל".

ותמיהו כל הראשונים בהבנת דברי הבת קול, כי מאחר שהלכה כבית הלל ולא כבית שמאי, איך יתכן לומר על מחלוקתם כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכתב הריטב"א (שם) ביאור על כך בשם רבני צרפת שהם בעלי התוספות:

"שאלו רבני צרפת ז"ל, היאך אפשר שיהו שניהם דברי אלקים חיים וזה אוסר וזה מתיר, ותירצו כי כשעלה משה למרום לקבל תורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים

להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, וכונן הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם וסוד בדבר".

כדי להבין הביאור העמוק של רבני צרפת בעלי התוספות, נביא קודם את מקור הדבר במדרש שוחר טוב (תהלים יב"ד"ה אמרות ה' אמרות טהורות):

"אמר רבי ינאי, לא ניתנו דברי תורה חתוכין, אלא כל דבר ודבר שהיה הקב"ה אומר למשה, היה אומר מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא. אמר לפניו, רבונו של עולם עד מתי נעמוד על בירורה של הלכה. אמר לו (שמות כג-ב) אחרי רבים להטות, רבו המטמאין טמא, רבו המטהרין טהור".

ביאור הדברים כי מאחר שהקב"ה לא הכריע את ההלכה, הרי מבואר כי שני הצדדים מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא נכונים בבחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים, אולם להלכה צריך לנהוג כמו שקבעו חכמינו ז"ל בעולם הזה מדין אחרי רבים להטות כי תורה לא בשמים היא. וזהו שמצינו בגמרא (ב"מ נט:): במחלוקת בין החכמים עם רבי אליעזר בתנורו של עכנאי, עד שבלהט הוויכוח אמר רבי אליעזר:

"אם הלכה כמותי מן השמים יוכיחו, יצאתה בת קול ואמרה, מה לכם אצל רבי אליעזר שהלכה כמותו בכל מקום. עמד רבי יהושע על רגליו ואמר (דברים ל-ב), לא בשמים היא... שכבר נתנה תורה מהר סיני, אין אנו משגיחין בבית קול, שכבר כתבת בהר סיני בתורה אחרי רבים להטות. אשכחיה רבי נתן לאליהו, אמר ליה, מאי עביד קוב"ה בההיא שעתא, אמר ליה, קא חיין ואמר, נצחוני בני נצחוני בני".

הרי מבואר שיצאה בת קול מן השמים שהלכה כרבי אליעזר בכל מקום, עם כל זאת מאחר שבעולם הזה פסקו רוב החכמים שאין הלכה כמותו, צריך לנהוג הלכה למעשה בעולם הזה כחכמים, אבל כאשר אין הדבר נוגע למעשה

לפי האמור יש לומר שנתן לנו הקב"ה מ"ט ימי הספירה, כדי לעשות בכך הכנה לקבל את התורה שיש בה מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, אשר מזה למדנו כי אפילו כשיש מחלוקת בתורה והלכה כפי הרוב, עם כל זאת אלו ואלו דברי אלקים חיים וצריך לכבד גם אלה שאין הלכה כמותם, שהרי הקב"ה מסר למשה את שני הצדדים ולא הכריע להלכה, כדי להראות בכך שאלו ואלו דברי אלקים חיים.

הנה כי כן מטעם זה כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא שלא נהגו כבוד זה לזה, כי לא השכילו להבין שכל אחד יש לו דרך בתורה ואלו ואלו דברי אלקים חיים, מתו דוקא במ"ט ימי הספירה בין פסח לעצרת, שהם כנגד מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא שגילה הקב"ה למשה רבינו בהר סיני, אשר מזה מוכח כי אלו ואלו דברי אלקים חיים.

לקח נשגב מהסיפור המדהים עם רשב"ם שמפאת שהשפיל את עיניו עלה כמעט על קרון שמשכו סוס ופרד

קרה נס שנזדמן לשם אחיו רבינו תם שאמר לו: "אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך, והנה סוס ופרד לקראתך"

רבינו תם קיבל חיזוק לדרכו להרים עיניו להישמר מאיסור, רשב"ם קיבל חיזוק לדרכו שהקב"ה הצילו בנס

הקב"ה הזמין את שני האחים להראות בכך, שהוא מקבל שתי הדרכים בבחינת אלו ואלו דברי אלקים חיים

הנה מה טוב ומה נעים לבאר בזה הטעם שנתן לנו הקב"ה מ"ט ימי ספירת העומר לפני חג השבועות זמן מתן תורתנו, כדי לטהרנו מכל סיג ופגם לקראת קבלת התורה, כמו שאנו אומרים בתפלה שאחרי מצות ספירת העומר: "רבנו של עולם, אתה צויתנו על ידי משה עבדך לספור ספירת העומר כדי לטהרנו מקליפותינו ומטומאותינו".

אלו ואלו דברי אלקים חיים, והוא הדין במחלוקת בית שמאי ובית הלל, אף שהלכה כבית הלל אבל שלא להלכה אלו ואלו דברי אלקים חיים. [במקום אחר הרחבנו לבאר בזה מה שמבואר בספרים הקדושים, כי בעולם הזה הלכה כבית הלל שמדתם חסד, אבל בעולם הבא הלכה כבית שמאי שמדתם דין].

המפגש האלקי בין רבינו תם לאחיו רשב"ם

יומתק להביא סימוכין לכך על פי המבואר בספרים הקדושים, כי מה שכינוהו הקדמונים בתואר "רבינו תם" הוא משום ששמו היה יעקב, והיה הניצוץ של יעקב אבינו שכתוב עליו (בראשית כה-כז): "ויעקב איש תם יושב אהלים". והנה אצל יעקב כתוב (שם לג-א): "וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא וארבע מאות איש עמו", הרי כי בעת הצורך הרים את עיניו להישמר מעשו הרשע.

והנה קרה לרשב"ם מקרה קשה, שרצה לעלות בקרון כדי לנסוע לאיזה מקום, ומאחר שלא הרים את עיניו לא ראה שסוס ופרד משכו את הקרון. אולם מאחר שכלל גדול הוא (שמואל א ב-ט): "רגלי חסידיו ישמור". לכן סיבב הקב"ה בדרך נס שנזדמן לפניו אחיו רבינו תם כלשון המרדכי: "איתרחיש ליה ניסא, נזדמן אחיו רבינו תם שם", כדי להצילו מלעלות על העגלה ולעבור על איסור כלאים.

ברור כי רבינו תם שמח מאד שנוצרה לפניו הזדמנות להציל את אחיו מאיסור כלאים, אבל יחד עם זה הוא חשב לנכון לומר דברי תוכחה לאחיו: "אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך, והנה סוס ופרד לקראתך". המרדכי אינו מספר מה השיב רשב"ם לאחיו, ויתכן שכשם שהיה נזהר בקדושת עיניו בצורה כל כך קיצונית, כך היה נזהר בקדושת דיבורו שלא להשיב על עלבונו.

ופסק עוד (שם סעיף יב): "עגלה שהיו מושכין אותה כלאים, אסור לישב בה אף על פי שלא הנהיג, מפני ששיבתו גורמת להם שימשכו העגלה. וכן אסור להיות אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג".

והנה סוס ופרד הם שני בעלי חיים טמאים ממינים שונים, שהם נכללים בלא תעשה של: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", לכן כשרצה רשב"ם לעלות בקרון שמשכו אותו סוס ופרד היה בזה איסור, כמבואר שאפילו אחד יושב בעגלה ואחד מנהיג אסור, כי ישיבתו גורמת להם שימשכו את העגלה, והתרחש לו נס שאחיו רבינו תם נזדמן לשם ומנע ממנו לעלות על הקרון והצילו מן האיסור.

רבינו תם ורשב"ם שתי דרכים בעבודת ה'

עתה הבה נתבונן בעומק הסיפור, כדי שנשכיל להבין הלקח הנשגב שאנו חייבים ללמוד מזה. ובכן ראשית כל אנו למדים מכאן כי רבינו תם ורשב"ם היו להם שתי דרכים בעבודת ה', רשב"ם היתה דרכו בקודש להשפיל את עיניו, כדי להתקדש בקדושת העיניים שלא יכשל בראיית דבר אסור. אולם אחיו רבינו תם שבא אליו בטענה: "אל תהי צדיק הרבה", דגל בשיטה שצריך אמנם להקפיד על שמירת העיניים, אבל צריך גם כן להרים את העיניים כדי להסתכל שלא יכשל בדבר הלכה.

הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד בימי הספירה, להתבונן בסיפור מופלא שהביא אחד מן הראשונים בהגהות המרדכי (עירובין סוף פרק ראשון אות תקכח), בענין מה שהפגיש הקב"ה בדרך נס בין שני האחים הקדושים מגדולי בעלי התוספות, רבינו יעקב שנקרא בשם רבינו תם ורבינו שמואל שנקרא רשב"ם [שניהם בני רבי מאיר חתנו של רש"י, וזכו ללמוד תורה אצל רש"י זקנים], והנה הסיפור כפי שמובא שם:

"ועוד רצה רשב"ם לעשות אחרת, כי שפל עיניים היה, ורצה לעלות בקרון אשר סוס ופרד מושכין בו ולא הרגיש, איתרחיש ליה ניסא, נזדמן אחיו רבינו תם שם, אמר לו אל תהי צדיק הרבה, שא מרום עיניך, והנה סוס ופרד לקראתך, ואמרינן בתוספתא פרק ד' דמסכת כלאים, לא יקשור סוס לפרד ופרד לחמור, ונמנע ולא עלה".

ביאור הדברים כי מקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כב-ז): "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו". חכמינו ז"ל למדו מכאן שאסור לחבר בין בעלי חיים ממינים שונים, ולא רק לחרוש בהם אלא כל מיני עבודה כגון למשוך בקרון אסור, כמו שנפסק להלכה בשלחן ערוך (יר"ד סימן רצו סעיף ז):

"אסור לעשות מלאכה בשני מינין, כגון לחרוש ולמשוך בקרון וכיוצא בזה, בין שאחד טמא ואחד טהור, בין ששניהם טמאים, בין ששניהם טהורים".

אולם למעשה אפשר לנחש מה שחשב הרשב"ם, ויתכן אף שענה כן לאחיו על תוכחתו באומרו: אחי רואה אתה דוקא מסיפור זה יש לי הוכחה, כי דרכי שלא להרים את העינים היא הדרך הנכונה, שהרי הקב"ה שמר עלי כמו שכתוב (קהלת ה-ה): "שומר מצוה לא ידע דבר רע", והזמין אותך לכאן בדרך נס כדי להציל אותי מאיסור, ומזה הרי יש הוכחה שהקב"ה מרוצה מדרך זו שלא להרים את העינים.

ובכן הבה נפתור את החידה, מהו הלקח שאנו צריכים ללמוד מסיפור זה, כלומר מי מהשנים צדק, האם רבינו תם שלמד מהסיפור שצריך להרים את העינים, כדי להשיג היטב שלא יבוא לידי איסור, או רשב"ם שלמד מסיפור זה שצריך להשפיל את העינים, כדי שלא יבוא לידי הסתכלות אסורה.

הקב"ה סיבב כל הסיפור ללמדנו שאלו ואלו דברי אלקים חיים

התשובה על כך היא על פי מה שנשים לב להתבונן, מה שסיבב הקב"ה את נס ההצלה של רשב"ם מאיסור כלאים על ידי שנזדמן אליו רבינו תם אחיו, שהרי הרבה דרכים למקום להציל את רשב"ם מאיסור, על ידי שיזדמן לפניו קרון אחר שאין בו איסור כלאים, או על ידי שיעבור שם סתם יהודי וימנע ממנו לעלות על הקרון, מהו הענין שסיבב הקב"ה את הצלתו דוקא על ידי רבינו תם אחיו.

אולם לפי עניות דעתי טמון כאן ענין נפלא, כי שני האחים הקדושים רבינו תם ורשב"ם היו גדולי הדור מגדולי בעלי התוספות, שלימדו לא רק את בני דורם דרך בתורה ובעבודת ה', אלא השאירו את חותמם על כל ישראל עד סוף כל הדורות, וכל מי שפותח גמרא לעסוק בה עם פירוש רש"י (ורשב"ם במקום רש"י בחלק מן המסכתות) ותוספות, נפגש עם פירושים והוראתם פעמים אין ספור.

והנה כל אחד מהם היתה לו דרך משלו בעבודת ה', אשר חלק ממנה בא לידי ביטוי בסיפור המופלא הזה, שרשב"ם נהג להשפיל את עיניו מפאת קדושת העינים, ואילו רבינו תם ששמר גם כן על קדושת עיניו, סבר שצריך להרים את העינים כדי להבחין שלא יבוא לידי איסור, שני מאורי עולם כל אחד עם דרך משלו בעבודת ה'.

רצה הקב"ה לזכות את ישראל ללמדם כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, שתי הדרכים טובות לכל אחד כפי שורש נשמתו, זאת ועוד (מכות י): "בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו". לכן הזמינם יחד בסיפור נפלא שהבליט חילוקי הדעות שביניהם. מצד אחד רבינו תם שהציל את רשב"ם מלעלות על הקרון שנרתמו אליו סוס ופרד, קיבל מזה חיזוק גדול שדרכו היא דרך הנכונה, שצריך להרים את העינים כדי להיות בטוח שלא יכשל בדבר איסור.

אולם מצד שני דוקא מסיפור זה נתחזקה דעתו של רשב"ם שצריך להשפיל את העינים, שהרי בזכות זה הצילו הקב"ה בדרך נס שלא יעלה על הקרון. נמצא כי על ידי פגישה זו בין שני מאורי עולם נתגלה כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, כמו שכבר אמר דוד המלך (תהלים יט-י): "משפטי ה' אמת צדקו יחדיו".

"לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו" שלא לחבר שני כוחות הטומאה

הבה נמשיך במסע ההתבוננות להבין ולהשכיל, מדוע סיבב הקב"ה סיפור מופלא זה להראות שכל הדרכים בעבודת ה' הן בבחינת: "אלו ואלו דברי אלקים חיים", על ידי שנזדמן לפני רשב"ם ניסיון של איסור כלאים, עד שבא רבינו תם בדרך נס והציל את אחיו שלא יעלה על העגלה.

נקדים מה שביאר המקובל האלקי בעל "מגלה עמוקות" על ואתחנן (אופן עא) הטעם שאסרה תורה לחרוש בשור ובחמור יחדיו, כי ישמעאל בהיותו הזוהמא של אברהם בעל החסד, הרי הוא חסד מצד הקליפה שהיא קליפת חמור, ועשו שהוא הזוהמא של יצחק בעל הגבורה, הרי הוא גבורה מצד הקליפה קליפת שור.

והנה עשו וישמעאל שור וחמור הם קליפות קשות, בהיותם ממונים על שבעים אומות העולם, כי שרו של עשו ממונה ועומד על ל"ה אומות מצד שמאל גבורה דקליפה, ושרו של ישמעאל ממונה על ל"ה אומות מצד ימין חסד דקליפה, לכן אסרה תורה: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", כי יש סכנה גדולה לחבר שני כוחות הללו, שהם שורש כל כוחות הטומאה של שבעים שרי אומות העולם.

נמצינו למדים מזה, כי שורש האיסור של: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", הוא שלא לחבר

בין כוחות הטומאה, והרי זה בבחינת מה ששינו במשנה (סנהדרין עא): "פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם". ופירוש רש"י: "שנפרדין זה מזה ואין יכולין להיוועץ עצה רעה ולסייע זה את זה".

אחדות בצד הקדושה מביאה לפירוד בין השור והחמור

והנה כבר הבאנו כמה פעמים יסוד גדול ממשנתו הטהורה של ה"חתם סופר" זי"ע פרשת לך-לך, כי אם יש אחדות בצד הקדושה הרי זו גורמת לפירוד בין הרשעים, ואם ח"ו אין אחדות בצד הקדושה הרי זו גורמת לאחדות בין הרשעים. והוא מפרש לפי זה מה שנאמר בריב שבין רועי אברהם לרועי לוט (בראשית יג-י): "ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו כי היה רכושם רב ולא יכלו לשבת יחדיו, ויהי ריב בין רועי מקנה אברהם לרועי מקנה לוט והכנעני והפריזי אז יושב בארץ". בלשון קדשו:

"יש לומר כי מדרך הצדיקים להיות באחדות גמור, ואז כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם, וזה עצמו גורם פיזור לרשעים, וההיפוך בהיפוך, כי כשאינם באחדות ח"ו גורם כינוס לרשעים שהוא רע לעולם... והיינו דכתיב ולא נשא אותם הארץ לשבת יחדיו... וזה גרם שהכנעני והפריזי אז יושב בארץ בהשקט ושלום".

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין מעט מזעיר, מה שבחר הקב"ה להציל את רשב"ם מלעבור על הלא תעשה: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", על ידי שהפגיש בין שני האחים רבינו תם ורשב"ם, כדי להראות בכך כי אף שדרכיהם הקדושים שונות עם כל זאת אלו ואלו דברי אלקים חיים, והרי זה בבחינת כינוס לצדיקים הנאה להם והנאה לעולם, ועל ידי זה יתפרדו כל פועלי און שלא יתחברו השור והחמור יחדיו, לכן דוקא החיבור בין שני האחים גרם לקיום המצוה: "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו".

מכל האמור נשכיל ללמוד לקח נשגב בעבודת הקודש המוטלת עלינו כל השנה, אך במיוחד בימי ספירת העומר שמתו בהם כ"ד אלף תלמידי רבי עקיבא על שלא נהגו כבוד זה לזה, לכבד איש את רעהו, אפילו כשיש לכל אחד דרך בתורה ובעבודת ה' שונה משלנו, ועל ידי אחדות בצד הקדושה נזכה להפריד בין הרשעים, עד אשר נזכה לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.